

CRYPTOMANIE

ZEKE FAUX

CRYPTOMANIE

DE WILDE WERELD VAN DE CRYPTOMILJONAIERS

FOLLOW THE MONEY

Auteur: Zeke Faux © 2023

Oorspronkelijke titel: *Number Go Up – Inside Crypto's Wild Rise and Staggering Fall*

Oorspronkelijke uitgave: Currency, New York (september 2023)

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form. This edition was published by arrangement with Currency, an imprint of the Crown Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

Vertaling: Aad Janssen en Anne Jongeling

Eindredactie: Karin Spaink

Omslagontwerp: JanJaap Rypkema

Foto auteur: Vincent Tullo

Beeldredactie: Yara van der Velden

Boekverzorging: Sander Pinkse Boekproductie

Druk- en bindwerk: Nørhaven

ISBN 9789083196091

NUR 320

Tweede druk juni 2024

www.ftm.nl

Voor Nikki

INHOUD

Voorwoord 9

Proloog – Twee biljoen dollar 17

- 1 'Ik lijk verdomme Nostradamus wel!' 23
- 2 'De waarde zal stijgen!' 29
- 3 Scheppingscoach 47
- 4 De plastisch chirurg 61
- 5 'Iedereen wordt gillend rijk' 69
- 6 'Geen bankrekening' 77
- 7 'Zeer glad ijs' 83
- 8 Chalopin is de naam, Jean Chalopin 91
- 9 Cryptopiraten 103
- 10 'Iets Robin Hood-achtigs' 119
- 11 'Let's get weird' 129
- 12 'Klik, klik, klik, geld verdienen' 145
- 13 Gamen voor je brood 155
- 14 Ponzi-economie 163
- 15 'Al mijn apen weg!' 177
- 16 'Het ging me om de community' 189
- 17 Blorps en fliezers 201
- 18 Varkens slachten 213
- 19 'Wij hebben hier alle vrijheid' 229
- 20 No aceptamos bitcoin 243
- 21 'Honing is lekkerder' 251

22 Activa zijn niet top 257

23 In de Orchidee 265

24 Opgepakt 281

Epiloog 293

Verantwoording en dank 311

Bronnen 315

PROLOOG – TWEE BILJOEN DOLLAR

*Nassau, Bahama's
17 februari 2022*

‘Ik zal eerlijk tegen je zijn,’ zei Sam Bankman-Fried.

Dat was een leugen.

We zaten in zijn werkkamer op de Bahama's, ik had net een stoel bij zijn bureau geschoven en mijn recorder aangezet. Ik was daar op verzoek van Bloomberg, waar ik als onderzoeksjournalist werkte, om de man te ontmoeten die in het middelpunt stond van de gekte rond cryptovaluta, die overal om zich heen greep.

Bankman-Fried staarde naar zijn zes beeldschermen en bekeek zijn e-mails, terwijl hij zei dat ik er altijd op kon rekenen dat hij zijn eerlijke mening over crypto zou geven. *Forbes* had hem onlangs uitgeroepen tot 's werelds rijkste man onder de dertig, maar hij zag eruit als een student die net wakker was nadat hij een nacht in de bibliotheek had doorgehaald. Hij oogde slonzig: op sokken, in een blauwe korte broek en een grijs T-shirt met het logo van zijn cryptobeurs: FTX. Zijn wilde krullen waren geplet door de koptelefoon die hij eerder op had, zodat hij op een half geschoren schaap leek. Op zijn bureau lag de verpakking van zijn lunch van gisteren.

Ik wilde een profiel schrijven van het wonderkind van de cryptowereld, de man die op zijn 29ste de toekomst van ons geld volledig leek te hebben doorgrond. Hij was zo bliksemsnel opgekomen dat het geloofwaardig klonk toen hij zei dat FTX ooit heel Wall Street zou overnemen. Zijn vermogen was minstens 20 miljard dollar, maar hij beweerde dat hij alleen zo rijk was geworden

om het later allemaal weg te geven. Hij reed in een Toyota Corolla en sliep het liefst op een zitzak naast zijn bureau.

Het was een onweerstaanbaar verhaal. Het probleem was alleen dat het niet waar was. Terwijl media, politici, durfinvesteerders en zakenbankiers hem prezen als een goedaardig genie – de Warren Buffett of J.P. Morgan van het digitale tijdperk – verduisterde Bankman-Fried heimelijk miljarden dollars van zijn klanten en verkwistte hij die aan slechte transacties, sponsordeals met beroemdheden en een reeks vastgoedaankopen op het eiland waarmee hij iedere drugsbaron naar de kroon kon steken.

Ik zou graag zeggen dat ik dat allemaal had onthuld: de heroïsche onderzoeker die een van de grootste fraudezaken uit de geschiedenis doorzag. Maar ik trapte erin, net als iedereen. Ik zat naast de grootste oplichter sinds Bernie Madoff, met zicht op zijn e-mails, zijn interne chats en overzichten van zijn transacties, en ik had geen idee wat hij aan het doen was.

‘Je kunt me als informatiebron gebruiken,’ zei Bankman-Fried, terwijl hij onrustig met zijn voeten tikte. Hij had sportsokken aan. ‘Dat is het belangrijkste dat ik wil overbrengen.’

‘Dat klinkt redelijk,’ zei ik, en knikte vriendelijk.

Argwaan had ik wel. Sinds ik me in de cryptowereld was gaan verdiepen, had ik alleen maar rode vlaggen gezien. Waarom zaten al die bedrijven in beruchte belastingparadijzen? Hoe zat het met al die willekeurige virtuele munten die tientallen miljarden dollar waard zouden zijn? Was dat – wees nu eerlijk – niet een wankel fundament voor de toekomst van de financiële sector? Was het allemaal oplichterij?

Maar tegen de tijd dat ik Bankman-Fried in zijn schuilplaats op de Bahama's bezocht, was er weinig over van de logica van de financiële wereld. Bijna niemand wist waar cryptovaluta voor bedoeld waren. Zelfs experts hadden geen goede uitleg, en van veel cryptovaluta was niet duidelijk waarom ze ook maar een cent waard zouden zijn. Maar tussen 2020 en begin 2022 steeg de waarde van de bitcoin en van honderden minder bekende valuta – met idiote namen als ‘dogecoin’, ‘solana’, ‘polkadot’ en ‘smooth love potion’ – almaar verder. Terwijl ik op de Bahama's was, werd

er voor ruim 500 miljard dollar aan crypto's verhandeld, en was de marktwaarde van al die munten bij elkaar meer dan twee biljoen dollar.

Crypto-aanhangers zeiden dat ze de voorhoede waren van een revolutie die het financiële stelsel zou democratiseren en nog generaties lang rijkdom zou opleveren voor wie erin geloofde. Het gejuich over de stijgende koersen overstemde de sceptici. Onbegrijpelijk jargon vierde hoogtij: *blockchain*, *DeFi*, *Web3*, het *meta-verse*. Wat die woorden betekenden, deed er niet toe. Kranten, televisie en sociale media bestookten potentiële investeerders met verhalen over gewone mensen die in crypto's hadden belegd en heel snel heel rijk waren geworden.

Crypto leek een gigantische gokkast die was gemanipuleerd om bijna altijd uit te betalen. Honderden miljoenen mensen zwichtten voor de verleiding om aan de hendel te trekken. Iedereen kende wel iemand die er flink op had verdiend. En hoe meer mensen er geld in staken, hoe meer de koersen stegen.

Niet dat het gebruik van cryptovaluta in de echte wereld gemeengoed werd. Niemand deed zijn creditcard weg, schafte zijn bankrekening af, of verruilde de dollar of de euro voor bijvoorbeeld cardanocoins. Maar de verleiders, fanatici, opportunisten en regelrechte oplichters die de hausse hadden gecreëerd, werden ongelooflijk rijk.

Bankman-Fried vertelde dat liefst vijf van zijn FTX-collega's miljardair waren. En dat was nog maar één cryptobeurs. Van veel verlieslijdende start-ups met wettelijk gezien nogal twijfelachtige businessplannen werd de waarde op miljarden geschat. Changpeng Zhao, de oprichter van cryptobeurs Binance, vergaarde een fortuin van naar schatting 96 miljard dollar.¹ De bedragen waren zo groot dat zelfs de meest waanzinnige fantasieën redelijk klonken. Niets leek de onstuimige groei van crypto te kunnen stoppen.

Totdat het kaartenhuis instortte. Dat begon in de zomer van 2022: veel cryptobedrijven werden als frauduleus ontmaskerd. De zeepbel spatte uiteen. Zo'n twee biljoen dollar aan marktwaarde ging in rook op. Miljardairs gingen failliet. Miljoenen gewone mensen raakten hun spaargeld kwijt. De financiële waakhonden die oplichters hun gang hadden laten gaan, besloten eindelijk dat het

tijd was om paal en perk te stellen. Bankman-Fried en veel van zijn compagnons werden gearresteerd. Crypto verdween niet van het toneel, maar de koorts was voorbij.

Dit is het verhaal over de grootste financiële gekte die de wereld ooit heeft gezien. Ik begon met een onderzoek naar Tether,* dat als een soort bank voor de hele sector fungeerde. Dat onderzoek mondde uit in een twee jaar durende reis van Manhattan, Miami, Zwitserland en Italië tot de Bahama's, El Salvador en de Filipijnen. Ik heb honderden mensen op alle niveaus van de cryptowereld geïnterviewd: van gokkers tot programmeurs, van pleitbezorgers tot miljardairs. Ik was te gast op hun jachten en hun feesten toen de waanzin op zijn hoogtepunt was, en zocht ze in hun schuilplaatsen op toen de autoriteiten hen op de hielen zaten.

Van meet af aan vond ik crypto vrij dom. Het bleek nog dommer te zijn dan ik dacht. Niet eerder is er zoveel rijkdom uit zulke flinterdunne plannen voortgekomen. Wat me schokte was niet het gebrek aan inhoud van de *crypto bro's*, maar het verwoestende effect ervan op mensen overal ter wereld. Ik belandde zelfs in Cambodja, waar ik uitploos hoe crypto een omvangrijk mensenhandelprogramma onder leiding van Chinese gangsters had aangejaagd.

In november 2021, rond het hoogtepunt van de gekte, legde ik mijn uitgever mijn plan voor dit boek voor, denkend dat crypto snel zou instorten en ik de catastrofale nasleep kon beschrijven. Drie maanden later zat ik met Bankman-Fried in zijn werkkamer op de Bahama's en keek ik naar de computerschermen voor zijn pluizige hoofd. Ik had geen idee van de gigantische fraude die vlak voor mijn neus plaatsvond. Eerlijk gezegd was ik toen vooral ongerust of ik het geheim achter de crypto-hausse ooit zou achterhalen.

Ik vermoedde toen al dat grote delen van de cryptowereld in essentie een piramidespel waren, maar de zeepbel was nog niet gebarsten. De sector floreerde. Wellicht zou de waanzin tot ver na mijn deadline voortduren. Of misschien zou de cryptowereld zo-

* Bedrijven die in crypto handelen, brengen vaak munten op de markt die de naam van hun bedrijf dragen. In dit boek wordt de bedrijfsnaam met een hoofdletter geschreven, de munt zonder: Tether is het bedrijf, de tether de munt.

veel volgelingen weten te winnen dat er geen houden meer aan was. Ik had geen idee hoe dit boek zou aflopen.

Nadat ik een paar uur met Bankman-Fried had gepraat, besloot ik hem om advies te vragen. Dat was deels een interviewtactiek, deels een oprechte roep om hulp. Niet dat ik verwachtte dat hij zou antwoorden dat zijn hele bedrijfstak eigenlijk op bedrog berustte; ik wilde achterhalen of hij bereid was me op weg te helpen. Dus legde ik hem mijn narratieve dilemma voor, en vertelde hem mijn theorie: dat Tether, de zo veilig geachte cryptobank die als ruggengraat voor tal van cryptovaluta diende, frauduleus kon zijn, en dat dan de hele mikmak zou instorten.

Bankman-Fried zei dat ik het bij het verkeerde eind had. Crypto was geen oplichting en Tether was dat evenmin. Maar hij nam geen aanstoot aan mijn vraag; hij zei dat hij mijn probleem volledig begreep. En toen zei hij iets dat me indertijd niet vreemd voorkwam – maar met de kennis van nu vraag ik me af of hij probeerde met een knipoog een bekentenis af te leggen.

Hij kapte me af toen ik meer uitleg wilde geven. Zijn toon was opgewekt. Hij zei: ‘Het verhaal zou natuurlijk stukken pikanter zijn als je kon schrijven: “Holy shit, dit is ’s werelds grootste ponzi-fraude,” toch?’

Inderdaad.

1 'IK LIJK VERDOMME NOSTRADAMUS WEL!'

In januari 2021, midden in de pandemie, meldde Jay in onze vrienden-app dat hij een paar honderd dollar had belegd in iets dat 'doggie coin' heette, en dat wij dat ook moesten doen. 'Het enige wat ik ervan weet is de naam,' schreef hij. En daarna: 'Ik verveel me dood.'

Zelfs de naam had hij fout. Het ging om de dogecoin, spreek uit: 'doodzj koin'. Deze cryptomunt had een logo met een keeshondje dat schalks in de lens keek. Zoals de meeste cryptovaluta had de dogecoin geen omzet of winsten. Er was geen enkele reden waarom de munt iets waard zou zijn.

Dat meldde ik Jay. Ik schreef dat dogecoin niet eens een leuke grap was. Dat kon hem niets schelen. 'Ik begrijp heel goed hoe dom dit is. Daarom vind ik het zo grappig,' antwoordde hij.

Niet dat Jay een gokker was. Hij was een hoogopgeleide man van 36, had een huis met zwembad in een leuke buitenwijk van Boston en zat in het bestuur van twee goededoelenorganisaties. Toen hij op Reddit over de dogecoin las, geloofde hij dat andere mensen de hondenmunt ook wilden kopen.

Dat was niet eens zo'n gekke gedachte. Tijdens de corona-lockdowns hadden miljoenen mensen apps als Robinhood en Coinbase gedownload. Ze waren mentaal onderprikkeld, monetair overprikkeld en begonnen op 'kopen' te klikken. Deze kleine daghandelaren troffen elkaar op Twitter* en Reddit, waar ze Wall Street in rep en roer brachten door de aandelen van de zieltogende winkel-

* Twitter werd in 2023 hernoemd en heet nu X.